

OBILNÍ MONOPOL.

Vládním nařízením č. 137 zavedeno bylo na tři roky, do konce června 1937, monopolní hospodářství s obilím (pšenicí, žitem, ječmenem, ovsem a kukuřicí), s moukou a mlýnskými výrobky z dovezeného obilí a s krmivy (otrubami, šroty všeho druhu, sušenými a vylouženými řepnými řízky a pokrutinami). Mouka a mlýnské výrobky z obilí domácího původu zatím do monopolu pojaty nebyly, ale účinnost citovaného nařízení o monopolu může být i na ně rozšířena.

Monopol má u nás praktickou i teoreticko-ideovou stránku svého vzniku.

Naše výrobní a cenová politika zemědělská vedena byla již od doby před hospodářskou krizi soustavně k soběstačnosti. V dobách krize dostavily se pak další veliké přesuny a změny ve struktuře naší zemědělské výroby. Vývoz některých našich zemědělských plodin — ať z důvodu poklesu spotřeby v cizině, ať z důvodu nemožnosti platební některých dosavadních odběratelských zemí, ať z důvodů ochranářských v cizině, která rovněž prováděla politiku soběstačnosti — klesl a tím musila být obmezena výroba těch plodin, které byly dříve vyráběny pro vývoz (na př. ječmene, cukru, chmele a j.). Takto uvolněná půda byla pak věnována výrobě jiných plodin, a to především těch, které k nám byly dříve dováženy z ciziny: na prvním místě pšenice, dále o k o p a n i n (zemáků zvláště pro lihovary, když se zvýšila potřeba lihu pro výrobu lihobenzinové směsi), píce (pro zvýšený chov dobytka, v němž prováděna rovněž politika soběstačnosti) a j. Rozbor přesunů v zemědělské výrobě ukazuje, že nejvíce snahy bylo uplatněno pro zvýšení pěstování pšenice a že zvláště zde zašla politika soběstačnosti dále, než bylo Československo nuceno tím, že klesl jeho vývoz cukru, chmele, ječmene, sladu a j. a že půda takto z výroby uvolněná musila být obdělávána jinými plodinami. Proti průměru let 1923-24 až 1927-28 klesly osevné plochy v r. 1932-33^{*)}: ječmene o 35, ovsa o 29, cukrovky o 135 a chmele o 1 až 2 tisíce ha, celkem tedy těchto plodin o 200 tisíc ha. Naproti tomu stoupaly osevné plochy jen samé pšenice o 185, žita o 46 a zemáků o 23 tisíc ha. Pšenice se tedy stala hlavní náhradní plodinou pro pěstování na uvolněných plochách, a to nejen proto, že byl pro ni při obmezení dovozu z ciziny ještě volný domácí trh, ale také

^{*)} Podle Zemědělské akademie.

proto, že ceny pšenice byly ze všech kultur nejvýnosnější*). Poměrně nejlepší výnosnost pěstování pšenice byla přirozeným podnětem pro její pěstování i v krajích s horšími výrobními podmínkami a vynášelo-li pěstování pšenice ve vyšších polohách, tím větší byla pozemková renta pro pěstitele v úrodných krajích typicky pšeničných.

Průměrná potřeba obilí pro naši spotřebu se odhaduje takto v tisících vagonů**):

Potřeba	pšenice	žita	ječmene	ovsa
pro lidský konsum	151.177	129.864	12.701	—
k setí	16.877	20.678	14.295	16.208
pro průmyslovou výrobu	—	—	37.729	—
pro řádné krmení	—	—	—	78.245
celkem	168.054	150.542	64.725	94.453
Zbývá pro krmení, zásoby a j.	20.241	37.520	50.780	41.026
Proti tomu stála sklizeň:				
v průměru 1928—33	140.890	183.054	128.108	141.853
v roce 1933	164.254	196.800	121.308	140.241

Zatím co u žita, ječmene a ovsy jsme byli v dřívějších letech soběstačni s občasnými přebytky a ječmen byl vždy zbožím čistě vývozním, u pšenice se nám vždycky nedostávalo a potřeba byla doplňována dovozem. Kolik asi přebývalo u žita, ječmene a ovsy ze sklizně po odečtení domácí potřeby, je viděti z hořejší tabulky. Poměry u pšenice byly pak tyto:

V tisících vagonů	1923/28	1928/33	1930/31	1931/32	1932/33
sklizeň	129.272	140.890	112.216	146.249	164.254
potřeba pro konsum	146.197	151.177	153.791	156.683	157.000
potřeba pro osev	15.128	16.877	16.708	18.409	19.000
celková potřeba	161.325	168.054	170.499	175.082	176.000
Nedostává se	32.053	27.164	58.283	28.833	12.000
Nedostatek činí procent z potřeby	19.9	16.2	34.2	16.5	6.8

*) Zemědělský ústav účetnicko-správovědný vypočetl takto hodnotu sklizně obilovin a cukrovky z jednoho ha (v hodnotách se nepřihlíží k hodnotě vedlejších výrobků, ani se neodpočítává vyseté osivo):

	1925/29	1930	1931	1932	1933
pšenice v Kč	3.488	2.470	1.927	2.639	3.013
v %	100	71	55	76	86
žito v Kč	2.864	1.587	2.090	2.208	1.784
v %	100	55	73	77	62
ječmen v Kč	3.202	2.268	1.867	1.773 *	1.816
v %	100	71	58	55	57
oves v Kč	2.531	1.640	1.704	1.615	1.338
v %	100	65	67	64	53
cukrovka v Kč	5.492	4.219	3.108	2.705	2.463
v %	100	77	57	49	45

Proti průměru let 1925—29 klesla tedy výnosnost pšenice v r. 1933 jen o 14%, kdežto žita o 38%, ječmene o 43%, ovsy o 47% a cukrovky o 55%. Poměr hodnoty sklizně z hektaru u pšenice k téže hodnotě u žita, ječmene, ovsy a cukrovky byl v průměru let 1925—29 jako 100:82:92:73:157, kdežto v r. 1933 jako 100:59:60:44:82.

**) Průměry z let 1928—33 podle Zemědělské akademie.

V dřívějších letech bylo tedy potřeba pětinu až třetinu pšenice dovézti z ciziny, kdežto u ostatních obilnin zůstávaly přebytky. V posledních letech u pšenice rostla domácí sklizeň a klesala dovozní potřeba a u ostatního obilí nemožnost vývozní vyvolávala při stejném a dílem ještě zvětšené sklizni hromadící se přebytky.

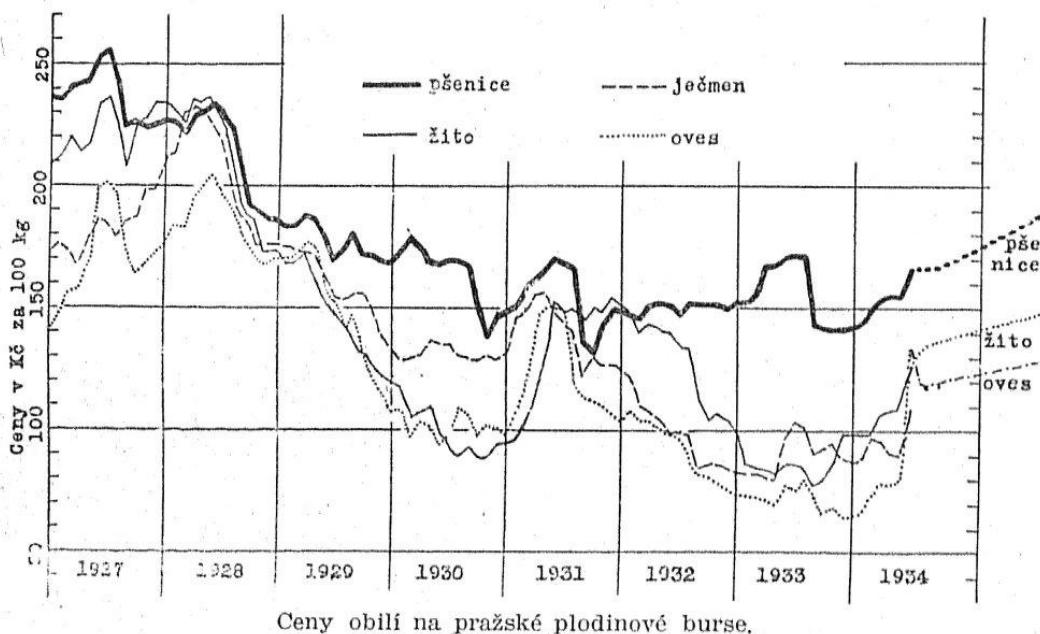
V tomto vývoji je také základ tvorby cenové u nás a zde tkví také praktická stránka vzniku myšlenky monopolní. Poměrně lepší a výnosnější ceny pšenice mohly být uměle udržovány usměrňováním dovozu, dokud nebyla výroba doma zvýšena skoro k úrovni spotřeby. Regulací dovozu bylo lze usměrňovat nabídku na domácím trhu a tím ovlivňovati ceny. Jinak tomu bylo u přebytkového obilí, zvláště žita a ječmene. Zde nadvýroba musila vésti k volnému poklesu cenovému, jenž byl výsledkem poptávky a nabídky. U těchto plodin nebylo možno regulovati nabídku a intervenčně vykupovati přebytky ze státních prostředků trvale nelze. Veliká sklizeň pšenice v loňském roce, způsobená jednak zvýšenou osevnou plochou a jednak nebývale vysokými hektarovými výnosy, změnila podstatně situaci i u této plodiny. Dovozní potřeba teoreticky klesla jen na necelých 7% spotřeby a tím se i zúžila možnost úspěšně regulovati cenu dovozem; ceny byly více výslednicí domácí nabídky. A v tom je klíč ke snahám monopolním, aby i za této změněné situace byla nabídka regulována. Monopol byl zřízen, přes to, že není vyloučeno, že letošní sklizeň pšenice klesne, i když osevné plochy byly ještě zvýšeny, a že dovozní potřeba vzroste a tím se zvýší možnosti cenové regulace dovozem.*)

Vznik monopolu má ovšem také, jak řečeno, základnu ideologickou. Vychází se z názoru, že liberalismus, jehož čisté formy dnes již ostatně prakticky nikde netrvají, není prý s to řešiti úkoly dneška a že doby liberalismu končí a ujímá se zásada t. zv.

*) Dr. K. Engliš podal samostatný návrh na řešení otázky zajištění sklizně. V něm dělí zemědělské výrobky rostlinné na dvě skupiny. Ječmen, slad a oves jsou výrobky vývozními a proto se musíme snažit o podporu jejich umístění v cizině. Druhou skupinu tvoří pšenice, žito a kukuřice a při jejich výrobě se musíme snažit, aby bychom zůstali nejvýše na hranicích soběstačnosti a nestali se státem vývozním, neboť jinak by byla znemožněna positivní péče o udržení a rozvržení jejich cen. Autor nenavrhoval, aby se působilo jako dříve dovozním množstvím na domácí cenu, nýbrž aby naopak dovozní cenou bylo regulováno dovozni množství. Cena by tedy regulovala dovoz, vláda by stanovila ceny, dovoz by byl svěřen monopolně určité organizaci — šlo by tedy ne o úplný, nýbrž jen o dovozní monopol — a tato organizace by uváděla dovážené zboží v oběh do vnitrozemí, a to tak, že by byla povinna komukoliv, kdo o to požádá, ve vnitrozemí obilí prodati. Vnitřní obchod by tedy byl úplně volný. Po dobu trvání tohoto monopolu bylo by možno dočasně zrušiti cla, ale čistý zisk monopolní dovozní organizace by náležel státu a z něho by byly udíleny podpory pro vývoz těch plodin, které jsou vývozní povahy (ječmene, sladu, ovsa a j.).

plánovitého, usměrňovaného hospodářství.*). Otázkou touto se zde dále podrobně nezabývám, jelikož by to značně přesahovalo rámec tohoto pojednání.

Dnes, kdy monopol je již hotovou věcí, je důležité sledovat, jaký vliv bude mít jeho zavedení a jeho hospodářství na celé národní hospodářství, a dbátí toho, aby bylo zabráněno případným škodám, které mohou vzniknout a které mohou být větší než třeba dočasné a dílčí prospěchy. Chceme se v tomto pojednání zabývat jen některými otázkami, které jsou v souvislosti s monopolem. Především je to otázka cenová a spotřební.

Pravděpodobné účinky monopolu na ceny a životní náklady.

Monopolní ceny obilí stanovené pro rok 1934-35 vládou, jsou proti dosavadní úrovni značně zvýšené. Úvodem k tomu byl již vzestup cen uskutečněný v květnu a hlavně v červnu

*) Mluvčím a obhájcem této zásady u nás v zemědělství se stal dr. Milan Hodža, který při projednávání zemědělského plánu v Zemědělské akademii na anketě dne 6. prosince 1933 ve svém úvodním projevu mimo jiné prohlásil: „Při celé řadě příležitostí jsme teoreticky vykládali svůj vztah k liberalismu, k jeho zásluhám v minulosti a k jeho úpadku v době přítomné. Tak v červnu 1931 na schůzi Mezinárodní konfederace zemědělských intelektuálů jsme upozornili na zřejmý úpadek liberalismu jako vedoucí zásady hospodářské v Evropě i v Americe a řekli jsme, že zemědělská krise není jen krízí hospodářskou, nýbrž že je náznakem konce celé civilisační periody. Liberalismus, který vznikl před 50 lety z revoluce průmyslové a který se pak stal ideovou zárukou pokroku, tento liberalismus v době postižené krízí nemůže uplatňovat své ušlechtilé zásady. Přemohl fysiokratismus, dnes však je sám přemáhan něčím, co nemá svůj původ daleko od fysiokratismu. Liberalismus přestává být vedoucí zásadou, protože porušenou rovnováhu mezi nabídkou a poptáv-

částečně vlivem sucha a zpráv o pravděpodobné nižší sklizni v hlavních komorách světa i doma, ale částečně již i vlivem snah o zvýšení cen, které pak bylo provedeno v monopolu. Ceny letošní ve srovnání s dřívějšími lety byly tyto:

Průměrné velkoobchodní ceny obilovin (v Kč za 100 kg):*)

	květen 1934	červen 1933	červen 1932	červen 1931	červen 1930	červen 1929
pšenice	150.0	166.1	164.7	146.8	158.3	168.3
žito	108.3	124.5	87.2	134.0	148.2	92.9
ječmen	89.9	119.1	104.3	99.0	143.6	135.2
oves	79.6	133.1	75.0	97.9	150.0	97.9
kukuřice	89.5	99.2	88.0	60.3	71.2	77.6
pšen. mouka Ohh	245.2	265.7	280.0	242.5	272.9	296.0
žitná mouka 65%	155.0	176.9	143.2	204.6	228.5	162.1
otruby	74.3	95.1	62.5	75.3	83.3	77.0
						105.7

V červnu proti květnu letos zpevnily tedy ceny pšenice o 10.7%, žita o 15%, ječmene o 32.5%, ovsy o 67.2%, kukuřice o 10.8%, pšeničné mouky o 8.4%, žitné mouky o 14.1% a otruby o 28%. Proti loňsku nejvíce zdražily oves o 77.5%, otruby o 52.2%, žito o 42.8%, žitná mouka o 23.5% a ječmen o 14.2%, kdežto zvýšení cen u pšenice je nevelké a cena pšeničné mouky je ještě nižší. Proti r. 1932 jsou ceny vesměs vyšší, až na žito a žitnou mouku. Cenový vývoj hlavních druhů obilí od r. 1927 je zakreslen v diagramu na str. 398 a ceny mouk a otrub v diagramu na str. 400.

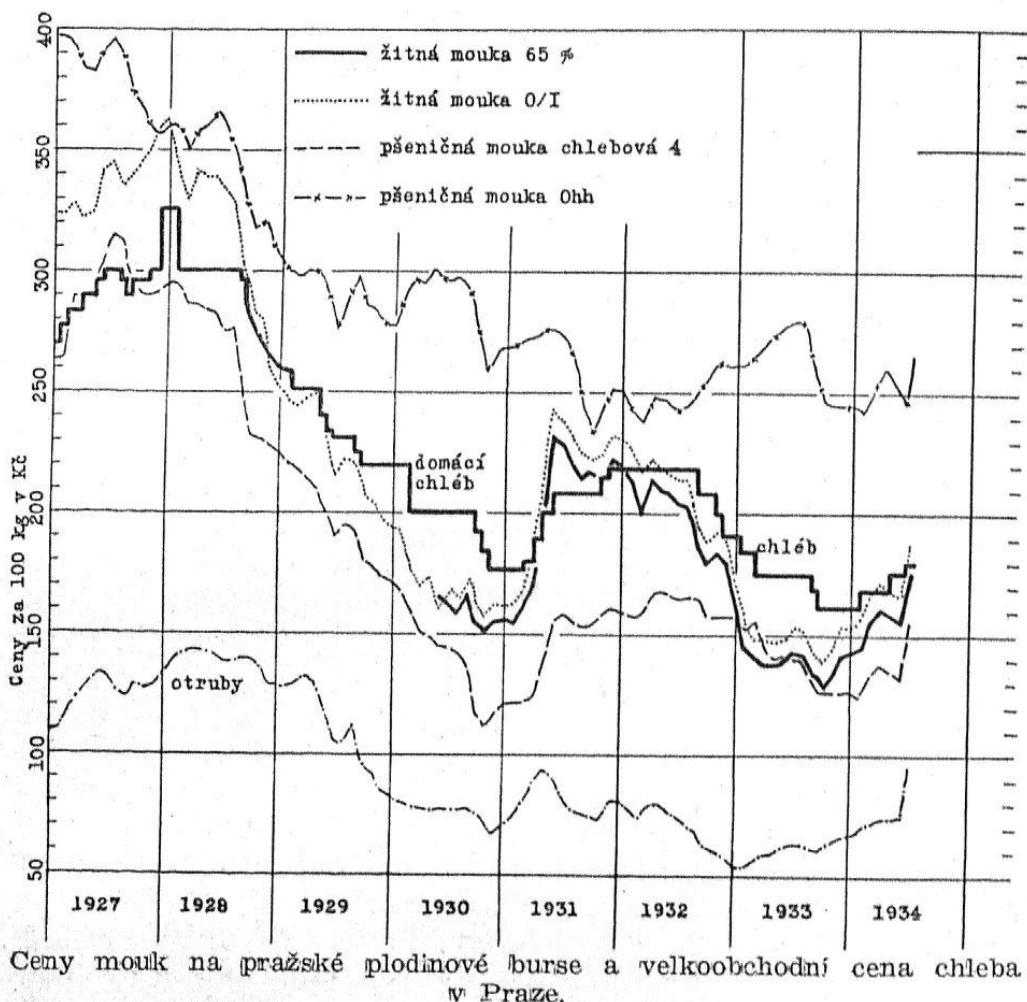
Nelze dobře odhadnouti, jak by se ceny vyvíjely bez zásahu monopolu a tuto otázku budeme moci zodpověděti aspoň částečně později podle cenového vývoje v zahraničí a na světovém trhu, ale podle nařízení o monopolu stanoveny byly monoplní prodejní ceny počátkem letošního žárového roku u většiny obilí ještě výše, než činily zvýšené průměry červnové. Východiskové prodejní ceny byly stanoveny takto v Kč za 100 kg: pšenice 172, žita 132, ovesa 119 Kč parita Praha, kdežto prodejní cena pivovarského ječmene zatím sjednána nebyla a nákupní cena u zemědělce určena 125 Kč parita Praha, Brno a Olomouc a 120 Kč parita Bratislava. Tyto ceny budou od 1. září t. r. do 1. června 1935 zvyšovány ještě o měsíční přirážky, které činí u pšenice 1.80 Kč, u žita a ječmene po 1.50 Kč a u ovesy 1.20 Kč, takže od června 1935 má státi v prodeji pšenice 190 Kč, žito 147 Kč a oves 131 Kč.

kou, mezi výrobou a spotřebou nelze řešiti volnou hrou sil, volnou soutěží. V široké demokracii znamená volná soutěž vítězství silnějších a poražení slabých. V ničim nekontrolované volné soutěži znamená volná hra sil vítězství kapitálově silnějších a vyspělejších, v hospodářských důsledcích nadvýrobu, jak jsme ji poznali po světové válce. Bylo věci naší rozvahy přeorientovati se k zásadám reglementace, économie dirigée.“

*) Podle průměrů pražské plodinové bursy.

**) Záznam mouky 0/I, neboť mouka 65% byla zavedena až od května 1930. Mouka 0/I je asi o 5—10 Kč dražší než mouka 65%.

Nyní je otázkou největší důležitosti pro spotřebu, jaký vliv bude mít toto zdražení na životní náklady. Jde hlavně o to, jaká bude vycházet za zvýšených cen obilí cena mouky a z toho cena chleba.

Monopolem stanoveny byly ceny obilí a pro kalkulaci ceny mouky je nejdůležitější, jaké ceny jsou určeny pro otruby a černé mouky. Čím vyšší jsou totiž ceny těchto krmiv, tím nižší vychází v mlýnské kalkulaci cena mouky a naopak, za předpokladu stejných vymílacích poměrů.*). Zde se střetají při stanovení ceny otrub dvojí stejně důležité národo-hospodářské zájmy. Jeden žádá, aby ceny mouky a chleba ne-

*) V Německu právě v červenci t. r. bylo vydáno nařízení, kterým se provádí dalekosáhlá úprava celého obilního hospodářství. Přtom m. j. byla také zvýšena cena žita u rolníka o 6 Mk za tunu, ale zároveň zvýšeno bylo vymílání žitné mouky z dosavadních 69 na 75%. Tím má být dosaženo dvojího. Především se zmenší potřebné množství žita pro domácí spotřebu německou asi o 450.000 tun — v Německu totiž letos očekávají o pětinu až čtvrtinu nižší sklizeň žita než loni — a dále prý nebudou musit mlýny po zvýšení vymílacího procenta zvyšovat ceny mouky a cena chleba zůstane nezměněna.

byly zvyšovány, poněvadž tento vzestup cen by těžce postihoval spotřebitele, a aby tomu bylo zabráněno, bylo by třeba zvýšením ceny otrub a černé mouky zlepšiti kalkulaci mouky chlebové. Druhý zájem žádá naopak, aby ceny krmiv byly levné, neboť za dnešního nedostatku píce by při drahotě krmiv zemědělci odprodávali nuceně dobytek. Následek toho by byly letos nabídka a nízké ceny dobytka, jehož početní stav by se mimořádně snížil, a naopak v pozdějších letech by byl pociťován jeho nedostatek a ceny by stoupaly. Vláda konečně vyhlásila cenu otrub žitných 98 Kč, pšeničných 100 a 105 Kč a ječných 88 Kč pro pražskou paritu. V posledním čtvrtletí t. r. se tyto ceny zvýší o 1 Kč, v prvním čtvrtletí 1935 o další 1 Kč a ve druhém čtvrtletí 1935 opět o další 1 Kč.

Vezmeme-li za základ dosavadní složení kalkulace velikých mlýnů v Praze i dosavadní poměry vymílací a dosadíme-li nahoře zmíněné ceny otrub a uvedeme-li cenu černé mouky ve výši, jak znamenala v druhé polovině července na pražské burze, tu vychází za nových monopolních cen žita tato cenová kalkulace žitné chlebové mouky vymílané na 65% — v Kč:

	v období červenec/srpren	koncem r. 1934	od června 1935
Základní cena žita od monopolu			
za 100 kg	132.—	139.50	147.—
Melné za 100 kg	20.—	20.—	20.—
Pytle na 100 kg	5.—	5.—	5.—
½ % výtraty	0.65	0.70	0.75
Součet	157.65	165.20	172.75
1½ % provise, ½ % delcredere a 1% skonta	4.75	4.95	5.20
Dohromady	162.40	170.15	177.95
Od toho se odečítá:			
25% otrub	24.50	24.75	25.25
7% krmné mouky žitné č. 4	7.90	7.90	7.90
Cena 65 kg žitné mouky na 65% vymleté	130.—	137.50	144.80
Cena za 100 kg této mouky	200.—	211.55	222.75

Průměrná cena žitné mouky 65% byla, jak uvedeno nahoře, v květnu 155 Kč, v červnu 176.90 Kč a v polovině července 192.50 Kč. Znamená to již v tomto časovém rozpětí vzestup o 24.2% a podle hořejší kalkulace při uvedených cenách otrub a krmné mouky vychází již nyní ještě další zvýšení ceny na 200 Kč, jež stoupá pak v důsledku přirážek k ceně žita od 1. září t. r. měsíčně až do června 1935. Podle hořejší kalkulace vychází nynější cena žitné mouky 65% o 3.9% vyšší, než byl záZNAM její v polovině července, koncem roku byl by vzestup již 10% a od června příštího roku asi 15.7%.

Je samozřejmé, že při takovémto zvýšení cen mouky sotva mohou zůstat nezměněny ceny chleba. Tak zvaný domácí chléb

v Praze prodávaný se peče podle údajů velkých pekáren z 90% ze žitné mouky vymílané na 65% a z 10% z pšeničné mouky č. 4. Ze 100 kg mouky se vypeče 137 kg chleba a při tom se kalkuluje režie s rozvozem tohoto množství 110 Kč. Při hořejších vykalkulovaných cenách mouky vycházela by kalkulace chleba při nezměněné režii takto — v Kč:

	v červenci/srpnu	koncem r.	od června
		1934	1935
90 kg žitné mouky	180.—	190.40	200.45
10 kg pšeničné mouky	16.50	17.80	19.—
100 kg mouky na chleba	196.50	208.20	219.45
Režie a rozvoz	110.—	110.—	110.—
137 kg chleba	306.50	318.20	329.45
100 kg chleba	223.70	232.25	240.50

Kolem pololetí t. r. se pohybovala velkoobchodní cena t. zv. domácího chleba v Praze kolem 180 až 190 Kč za 100 kg. Proti této ceně byla by tedy cena podle nynějších monopolních cen obilí a otrub vyšší o 38.70 Kč, čili o 21%, ke konci tohoto roku by činilo zvýšení o 47.25 Kč (25.5%) a k červnu by zdražení dosahovalo 55.50 Kč, t. j. 30%. Je jasné, že takovéto zvýšení ceny nejzákladnější požívatině by bylo za dnešních důchodkových poměrů těžko snesitelné. Při stanovených zvýšených cenách obilí je tu hlavní možnost zmenšení tohoto vzetí ve zvýšení vymílacího procenta.

Je tu ještě otázka ziskového podílu pekáren na ceně chleba. Zkoumáme dále, jaká byla v minulých letech na jedné straně cena mouk, na druhé straně cena chleba. Celoroční průměry v minulých letech počítáme tak, že zachováváme ve všech letech stejně složení kalkulace, jak uvedeno nahoře, t. j. 90 kg žitné mouky, 10 kg pšeničné mouky chlebové a 110 Kč režie s rozvozem, jež dohromady tvoří cenu ze 137 kg chleba. Kalkulace pro 100 kg chleba vypadá pak takto v Kč:

Průměry	Průměrná cena chlebových mouk žitné	Průměrná cena chlebových mouk pšeničné	Výrobní cena 100 kg chleba bez režie	Cena 100 kg chleba s reží	Skutečná velkoobchod. cena chleba na trhu za 100 kg
1929	223.8	196.5	161.3	241.3	237.6
1930	164.9	138.6	118.5	198.5	197.5
1931	204.4	146.5	145.0	225.0	200.8
1932	195.5	161.7	140.2	220.2	213.8
1933	138.7	138.4	101.2	181.2	172.4
1934 I. čtvrtletí	154.4	132.0	111.1	191.0	165.7
duben	158.3	136.3	114.0	194.0	168.0
květen	155.0	132.7	111.5	191.5	175.0
červen	176.9	154.6	127.5	207.5	180.0

(Ve sloupci ceny chleba s reží započítána režie 110 Kč za 137 kg chleba, čili 80 Kč za 100 kg.)

V hořejší tabulce jsou celoroční průměry a počítáno jest ve všech obdobích se stejnou režii jako dnes. Je vidno, že při této kalkulaci vychází skutečná velkoobchodní cena chleba o něco nižší než vykalkulovaná svéstojná cena. Podle těchto průměrů a za předpokladu uvedené jakosti chleba by vycházelo, že větší čisté výnosy by měly ty pekárny, které měly bud' nižší režii (než zmíněných 80 Kč na 100 kg chleba), nebo které během roku nakoupily mouku levněji, než činí uvedené celoroční průměry.

Zvýšení cen obilovin, jaké bylo způsobeno zhoršenými výhlídkami na příští sklizeň a jaké bylo stanoveno monopolem, vyvolává také dalekosáhlé

přesuny v cenových poměrech celkových.

Dosud vždycky byly poměry takové, že index průmyslový byl vyšší než index zemědělský a důvod k tomu byla rozdílnost vzestupu některých kalkulačních složek výrobních u průmyslu a u zemědělství v poválečných letech od srovnávací základny předválečné. Od předválečné doby, jež se bere za základ počítání indexů, stouplo k dnešku zatížení průmyslu daněmi a sociálními břemeny více, než činí vzestup tohoto zatížení u zemědělství. Proto existovala vždy známá disparita mezi indexem cen průmyslových a zemědělských výrobků. Nynějším vzestupem cenovým se však najednou tyto t. zv. cenové nůžky uzavřely, ba rozevřely na opačnou stranu.

Červnové indexy velkoobchodních cen byly tyto:

Červen	Indexy statistického úřadu zemědělský průmyslový	disparita %	Indexy „Národních Listů“ zemědělský průmyslový	disparita %
1931	110.2	114.1	3.5	707
1932	93.9	101.0	7.6	635
1933	95.5	101.4	6.2	621
1934	87.9	82.7	— 6.0	699
				718
				14.8
				17.0
				15.1
				2.8

Statistický úřad v červnu již vykázal dokonce zemědělský index vyšší než průmyslový, kdežto u indexu „Národních Listů“ se ještě cenové nůžky plně neuzavřely, ale disparita klesla jen na 2.8%. Tak nízkou disparitu jsme u nás nikdy před tím neměli. Nejnižší byla v dřívější době na př. počátkem r. 1927, kdy činila 3 až 6%, v létě 1928 byla rovněž 6 až 7% a počátkem r. 1929 6 až 7%. Ukazuje to na dnešní velikou změnu v cenových poměrech, která nezůstane bez vlivu na výrobu průmyslovou a celé národní hospodářství.

Velmi důležitou otázkou, jejíž zodpovědění nám přinese hospodářská praxe příštích měsíců, je

financování celého monopolního hospodářství.

Počítáme-li s celoroční spotrebou, činí hodnota jen hlavních čtyř druhů obilí, jež je předmětem monopolního hospodář-

ství, 7 až 8 miliard Kč, k čemuž dále třeba připočísti hodnotu kukuřice, případně dovezené mouky a krmiv. Celkový obrat možno odhadovati na 12 miliard Kč.

Je samozřejmé, že takovéto částky není zapotřebí na jednou, neboť i spotřeba se vyvíjí postupně. Je však známou skutečností, že poměrně nejvíce obilí od zemědělců přichází na trh po žních. Letos bude pravděpodobně poptávka mlýnů po novém obilí hned po žních menší, poněvadž jak mlýny, tak pekárny se v posledních týdnech velikého cenového vzestupu značně zásobily. Přes to však není mnoho, odhadujeme-li, že v první době po žních přijde na trh pětina až čtvrtina sklizeného množství, k jehož výkupu monopolní společnost by bylo tedy zapotřebí částky přes $1\frac{1}{2}$ miliardy Kč, hledíme-li jenom k hlavním čtyřem druhům obilí. I v jiných letech byla sice takováto finanční potřeba, ale přece jenom byl výkup decentralisovanější.

Vládní nařízení o monopolu stanoví, že obilní společnost je povinna nabídnuté obilí vykoupiti a nepřesahuje-li u jednotlivce množství 20 q, musí je převzít ihned. Na nepřevzaté obilí musí společnost poskytovati zemědělci „přiměřenou zálohu“. Autoři monopolu ovšem pamatovali na to, aby nabídka obilí k výkupu se příliš nesoustředila v jednom období a proto stanoveny měsíční příplatky k výkupním cenám. Je však otázka, do jaké míry budou tyto příplatky působiti na zemědělce k tomu, aby odkládali prodej na dobu pozdější, kdy výkupní cena bude zvyšována. Především je velmi mnoho zemědělců, kteří nejsou s to náležitě obilí doma uskladniti. To platí zvláště o zemědělství na Slovensku. Ale i z hospodářsko-finančních důvodů je otázkou, bude-li příplatek dostatečnou pohnutkou k odkladu prodeje. Tak na příklad u pšenice je stanoven od 1. září do 1. června jednoho hospodářského roku příplatek ve výši 1.80 Kč měsíčně. Kdyby zemědělec prodal pšenici hned po žních, obdržel by za ni 164 Kč franco Praha, na venkově ovšem méně. Kdyby uložil tuto částku na 4%, vycházelo by pro něj na úročích asi 55 hal. měsíčně. Má tedy proti této kalkulaci zisk měsíčních asi 1.25 Kč, secká-li s prodejem obilí na vyšší odběrnou cenu. Je-li totiž dostatečnou pohnutkou k seckání s prodeji, závisí na povaze sedláka.

V souvislosti se zřízením obilního monopolu je vyvolána dlouhá řada otázek našeho národního hospodářství, a to nejen pokud se týkají zemědělství, ale i průmyslu, našeho vnitřního i zahraničního odbytu, našeho poměru k Malé dohodě, zásobování, financí i měny. Všechny tyto otázky bude třeba s vývojem monopolního hospodářství sledovati. Proti formě monopolu jsou námítky zásadní. Otázku zvýšení výnosnosti zemědělství, k němuž není třeba monopolu, dlužno řešiti v souvislosti s celým hospodářstvím. Bude-li zatížení, vzniklé z něho pro ostatní složky, únosné, bude prospěchem. Kdyby nebylo únosné,

byl by prospěch jedné složky jen dílčí a dočasný, poněvadž ani jedna složka v národním hospodářství nemůže trvaleji prospívat, je-li v úpadku celek. Je třeba pomáhati zemědělskému podnikání, ale zároveň je třeba podepríti ostatní hospodářství, aby zvýšené zatížení, pocházející z jedné složky hospodářství, bylo odčiňováno současným vzestupem zaměstnanosti a výdělečnosti a tedy vzestupem důchodů složek nezemědělských.

Vl. Klimecký.

PLATEBNÍ BILANCE ČESKOSLOVENSKA ZA ROK 1933.

I.

Sestava platební bilance Československa za rok 1933, jak byla provedena Státním úřadem statistickým, ukazuje, že přes překážky kladené mezinárodní výměně statků a služeb, jakož i přes překážky v mezinárodním pohybu kapitálů jeví se určité zlepšení platební bilance s cizinou v tomto roce, i když ve vývoji celkové tendence se dále odrážejí nepříznivé znaky obratu, který nastal v r. 1931.

Tento obrat ve vývoji československé platební bilance jest nejlépe charakterisován porovnáním bilance běžných položek s bilancí položek kapitálových v roce 1928 (v roce největších hospodářských obratů s cizinou po válce) a v letech 1932 a 1933 — v milionech Kč:

	1928	1932	1933
Saldo běžných položek	+ 2057	— 267	— 59
Saldo kapitálových položek	— 2055	+ 235	+ 232

S výhradou opomenutí a omylů jest z tohoto porovnání zřejmo, že počínajíc rokem 1931 změnil se vývoj platební bilance tak, že saldo běžných položek z aktiva obrátilo se v pasivum a tím byla zastavena možnost z přebytku běžných položek prováděti repatriaci československých cenných papírů v cizině umístěných, resp. možnost zmenšovati zahraniční podíl na výsledcích našeho národního hospodaření, jakož i možnost zvyšovati československou účast v cizině. Při tom však nelze zapomínati, že mezinárodní úvěrová krise se nezačala ani před hranicemi Československa a že v předchozích dvou letech 1931 a 1932 a v menší již míře i v r. 1933 byly odvolány z Československa značné krátkodobé úvěry, které mohly být transferovány do ciziny jen díky značným rezervám, které Československo mělo v cizině ještě z doby předcházející dobré konjunktury. I tuto okolnost, která měla vliv na výši úrokových a i uměrovacích platů v r. 1933, jest třeba hodnotiti při posuzování výsledků platební bilance za rok 1933, poněvadž tímto způsobem jednak se Československo nuceně oddlužilo vůči cizině, zároveň však značně vyčerpalo své zdroje a rezervy z dřívějších let.

Při největší péči o pokud možno přesné sestavení platební bilance jest vždy miti na paměti, že číselné vyjádření různých položek platební bilance jest co do spolehlivosti velmi rozdílné podle toho, zda-li se může